herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

Jaszczurka perłowa

Timon lepidus

Timon lepidus to jedna z największych jaszczurek Europy: masywna, aktywna w dzień i zielona, z niebieskimi plamami oczkowymi na bokach, pochodząca z Półwyspu Iberyjskiego, południowej Francji i najdalej na północny zachód wysuniętych Włoch. Osiąga 40-70 cm, jest ciekawska i może się oswoić, ale wymaga dużego terrarium, mocnego grzania i UVB, chłodnego zimowania, a latem najlepiej terrarium na zewnątrz.

Rodzina: Lacertidae Nazwa angielska: Eyed Lizard Dawna nazwa: *Lacerta lepida*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**40-70 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**10-25 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny, naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Tereny skaliste i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**35-50 °C**
Temperatura w nocy	**15-20 °C**
Wilgotność	**35-75%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**8-12 °C** 8-10 tygodni
Pokarm	**Owady, owoce i kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**12-34 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**5-24 jaj**
Zniesienia w roku	**1-3**
Inkubacja	**75-100 dni** przy 26-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Timon lepidus należy do największych jaszczurek Europy. Ciało jest ciężkie i wysokie, głowa masywna, kończyny silne, z długimi, zakrzywionymi pazurami, a kołnierz ma ząbkowaną krawędź. Samiec ma szerszą i cięższą głowę oraz mocniejsze szczęki niż samica. Kolor podstawowy jest najczęściej zielony, ale może być szary lub brązowawy, zwłaszcza na głowie i ogonie, a na nim leżą czarne kropki, które mogą tworzyć wzór połączonych rozet. Wzdłuż boków ciągną się niebieskie plamy oczkowe, największe i najwyraźniejsze u samca. Spód ciała jest żółtawy lub zielonkawy.

Dorosłe osobniki mierzą łącznie 40-70 cm, a około dwóch trzecich długości przypada na ogon. Samce osiągają zwykle 55-70 cm, a samice około 45 cm. Pojedyncze, bardzo duże samce mogą dorastać do 80-90 cm, ale większość zwierząt nie przekracza znacznie 60 cm. Świeżo wyklute młode mają 4-5 cm bez ogona i 8-9 cm łącznie, są szare do oliwkowobrązowych, z jasnymi, czarno obwiedzionymi plamami. Zielone i niebieskie barwy pojawiają się w ciągu pierwszego półrocza. Pełne rozmiary dorosłego osobnika zwierzę osiąga po co najmniej dwóch latach.

Wyróżnia się trzy podgatunki: *T. l. lepidus*, *T. l. ibericus* w północno-zachodniej części Półwyspu Iberyjskiego oraz małą formę wyspową *T. l. oteroi*. Populacja z Sierra Nevady i południowo-wschodniej Hiszpanii jest dziś uznawana za odrębny gatunek, *Timon nevadensis*, a formy północnoafrykańskie to gatunki *Timon tangitanus* i *Timon pater*. Niemal czarne zwierzęta spotykane w handlu to odmiana barwna *T. lepidus*. Gatunek był dawniej opisywany jako *Lacerta lepida* i starsza literatura używa tej nazwy.

T. lepidus jest ciekawski i uczy się rozpoznawać swojego opiekuna. Zwierzęta przyzwyczajone do ludzi biorą pokarm z pęsety i wchodzą na rękę. W terrarium na zewnątrz te same zwierzęta są często płochliwe i chowają się, gdy tylko ktoś się zbliży. Ugryzienia mogą być bolesne, bo szczęki są silne, ale agresja wobec opiekuna zdarza się rzadko. Samice nie lubią być podnoszone w okresie godowym.

Występowanie i środowisko

Timon lepidus żyje na Półwyspie Iberyjskim, w Hiszpanii, Portugalii i na Gibraltarze, a ponadto miejscami w Andorze, południowej Francji i na skrajnym północnym zachodzie Włoch. Miejscem typowym jest Montpellier w południowej Francji. *T. l. ibericus* występuje w północno-zachodniej Hiszpanii i północnej Portugalii, a *T. l. oteroi* tylko na wyspie Sálvora u wybrzeży Galicji.

Gatunek żyje od poziomu morza aż po góry, ale wysoko jest rzadki. Populacja z Sierra Nevady i południowo-wschodniej Hiszpanii należy dziś do *Timon nevadensis*.

> **Naturalny zasięg:** Hiszpania, Portugalia, Gibraltar, Andora, Francja i Włochy.

ŚRODOWISKO

Timon lepidus zamieszkuje suche, zakrzewione tereny: widne lasy i zarośla, stare gaje oliwne i winnice, kamieniste zbocza oraz otwarte, piaszczyste miejsca. Trzyma się głównie ziemi, ale dobrze wspina się po skałach i drzewach. Sama kopie nory i chętnie korzysta z opuszczonych nor królików jako kryjówek i miejsc złożenia jaj.

Klimat jest śródziemnomorski do kontynentalnego, z gorącymi, suchymi latami i chłodnymi do zimnych zimami, dlatego zwierzęta zimują od jesieni do wczesnej wiosny. Latem wygrzewają się przez kilka godzin, często na kamieniach lub przy drogach, i polują między krzewami. Aktywne zwierzęta mają temperaturę ciała około 28-30 °C.

Pokarm stanowią przede wszystkim duże owady, głównie chrząszcze, a także pająki i ślimaki. Gatunek zjada też jaja i pisklęta z ptasich gniazd, a czasem jaszczurki, małe węże, żaby i małe ssaki. Zwłaszcza w suchych rejonach zjada także jagody i inne rośliny. Kopulacja odbywa się późną wiosną, a samica składa jaja w czerwcu i lipcu w luźnej, wilgotnej ziemi pod kamieniami i drewnem lub w liściach. Samice z suchych rejonów składają mniej, ale większych jaj.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę lub para potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 60 cm (długość × szerokość × wysokość). Gatunek jest aktywny i wykorzystuje całe dno. Samiec z kilkoma samicami potrzebuje więcej miejsca. Terrarium często buduje się z drewna, które lepiej niż szkło utrzymuje ciepło, i musi mieć dobrą wentylację oraz otwierany front.

Urządź je skałami i kamieniami, na które zwierzęta mogą się wspinać i na których mogą się wygrzewać, oraz szczelinami jako kryjówkami. Wszystkie ciężkie kamienie muszą stać całkowicie stabilnie, bo zwierzęta kopią i przewracają wszystko, co nie jest zabezpieczone. Grube gałęzie dają dodatkową powierzchnię do wspinaczki. Podłoże to mieszanka piasku i ziemi o głębokości co najmniej 10 cm, żeby zwierzęta mogły kopać. Usuwaj odchody i resztki pokarmu codziennie, a całe podłoże wymieniaj co 3-4 miesiące.

Umieść w terrarium zamknięty plastikowy pojemnik o wymiarach około 30 × 15 × 10 cm z wilgotną ziemią i wytnij otwór w jego boku. Służy jako chłodna, wilgotna kryjówka, a samice składają w nim jaja. Utrzymuj ziemię wilgotną, ale nie mokrą.

Gatunek nadaje się latem do terrarium na zewnątrz w chłodnym klimacie Europy Północnej, co zapewnia zwierzętom słońce, ruch i naturalny rytm roku. Terrarium zewnętrzne musi być zabezpieczone przed ucieczką i drapieżnikami: użyj mocnej siatki o oczkach najwyżej 12 mm ze wszystkich stron, także od spodu, i wkop krawędź na co najmniej 15 cm. Potrzebna jest zadaszona, sucha kryjówka chroniąca przed deszczem i zimnem, nasłoneczniona część z kamieniami oraz cień w innych miejscach. Zwierzęta mogą przebywać na zewnątrz od kwietnia-maja do września-października i są zabierane do środka, gdy jesień robi się zimna i mokra. Przed wystawieniem zwierząt sprawdź siatkę pod kątem dziur i luźnych narożników.

TEMPERATURA

Miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 35-50 °C, mierzoną termometrem na podczerwień. Powietrze w pozostałej części terrarium utrzymuje się w dzień na poziomie 22-30 °C, najchłodniej po przeciwnej stronie. Użyj żarówki halogenowej lub lampy rtęciowej, która daje zarówno ciepło, jak i UVB, i umieść miejsce do wygrzewania po jednej stronie, żeby zwierzę mogło wybierać. Grzanie wyłącza się na noc, a temperatura spada do 15-20 °C.

T. lepidus pochodzi z obszaru o zimnych zimach i zimowanie jest dla niego naturalne. Nie jest bezwzględnie konieczne, ale jest zalecane, zwłaszcza jeśli zwierzęta mają się rozmnażać. Zimować powinny tylko zdrowe zwierzęta w dobrej kondycji; chore, z niedowagą i świeżo nabyte zwierzęta pozostają aktywne i karmione (zob. temat o zimowaniu).

Proces zaczyna się od połowy października do połowy listopada. Karmienie przerywa się 2-3 tygodnie przed zimowaniem, a temperaturę utrzymuje się powyżej 13 °C przez co najmniej dwa tygodnie po ostatnim posiłku, żeby jelita się opróżniły. W tym czasie skraca się oświetlenie do około 8 godzin, a na końcu wyłącza grzanie i UVB. Zwierzęta zimują następnie w plastikowym pojemniku z otworami wentylacyjnymi i kilkoma centymetrami ziemi, stojącym w chłodnym, wolnym od mrozu miejscu w temperaturze 8-12 °C, albo w chłodnym pomieszczeniu, w którym w dzień jest do 15 °C, a w nocy 8-10 °C. Zimowanie trwa 8-10 tygodni, zwykle w grudniu i styczniu. Zwierzęta nie jedzą, ale muszą mieć dostęp do wody. Waż je i kontroluj co dwa tygodnie, a jeśli któreś wyraźnie traci na wadze, przerwij zimowanie.

Po zimowaniu zwierzęta wracają do terrarium z oświetleniem, ale przez pierwszy tydzień bez lampy grzewczej. Następnie włącza się grzanie, a po kilku dniach podaje pokarm. Dłuższe dni i zraszanie rano wywołują gody.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Powietrze w terrarium powinno być stosunkowo suche, 35-75 % od ciepłej do wilgotnej strony, ale zwierzęta muszą zawsze mieć dostęp do wilgotnej kryjówki. Utrzymuj podłoże suche na wierzchu i wilgotne głębiej, i podlewaj je, gdy wysycha. Zamknięty pojemnik z wilgotną ziemią jest wilgotną kryjówką zwierząt. Mierz dwoma higrometrami, jednym wewnątrz kryjówki.

Wiosną terrarium zrasza się każdego ranka, co pomaga wywołać gody. Postaw płaską miskę ze świeżą wodą. Zwierzęta nie piją często, ale miska musi być zawsze pełna, a przestraszone zwierzęta chętnie uciekają do wody. Często wymieniaj wodę i regularnie myj miskę.

OŚWIETLENIE I UVB

Timon lepidus jest aktywny w dzień i wygrzewa się przez kilka godzin dziennie, dlatego potrzebuje dużo światła i mocnego UVB. Użyj świetlówki T5 HO 10-12 % w oprawie z odbłyśnikiem nad miejscem do wygrzewania lub lampy rtęciowej, która daje zarówno ciepło, jak i UVB. Przy świetlówce T5 HO wewnątrz terrarium odległość od miejsca do wygrzewania wynosi 43-46 cm, a przez siatkę 33-38 cm. Gatunek należy do strefy Fergusona 3. Wymieniaj świetlówki zgodnie z zaleceniami producenta, zwykle co roku. Szkło i plastik zatrzymują UVB, więc słońce przez szybę nie daje UVB.

Mocne światło dzienne o temperaturze barwowej około 6500 K, np. taśmy LED, zapewnia jasne terrarium, a dużo światła i UVB jest niezbędne, żeby wydobyć zielone i niebieskie barwy.

Długość dnia świetlnego zależy od pory roku: około 14-15 godzin latem, 10 godzin wiosną i jesienią oraz 8-10 godzin zimą i przed zimowaniem. Używaj programatora czasowego.

ŻYWIENIE

Timon lepidus żywi się głównie owadami, ale zjada też owoce i inne rośliny. Podawaj urozmaiconą dietę ze świerszczy, szarańczy, karaczanów, mącznika, zophobasa i innych dużych owadów. Dobrze karm owady zieleniną, warzywami i owocami przez co najmniej dobę przed podaniem. Od czasu do czasu można podać owoce, takie jak jagody, figi czy winogrona. Bardzo rzadko można podać noworodka myszy, a samicom w ciąży służy mała mysz raz w tygodniu, ponieważ pokrywa ich duże zapotrzebowanie na wapń.

Dorosłe zwierzęta karmi się 3-4 razy w tygodniu, a młode codziennie lub co drugi dzień. Podawaj tyle, ile zjedzą. Zwierzęta chętnie biorą pokarm z pęsety. Otyłość jest u tego gatunku rzadka, ale unikaj tuczenia zwierząt pokarmem bardzo bogatym w białko.

Oprószaj owady wapnem przy każdym karmieniu (z D3, jeśli zwierzęta nie mają UVB) i raz w tygodniu podawaj preparat multiwitaminowy. Karmienie przerywa się przed zimowaniem.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Timon lepidus jest inteligentny i ciekawski. Szybko uczy się rozpoznawać opiekuna, żebrze o pokarm i przyjmuje go z ręki lub pęsety. Daj nowemu zwierzęciu kilka tygodni spokoju, a potem podawaj pokarm z ręki, nie próbując go chwytać. Pozwól zwierzęciu samemu wejść na rękę, bo przytrzymywane zwierzę się stresuje i może ugryźć. Oswojone zwierzę najłatwiej uzyskać, kupując młode z hodowli.

Szczęki są silne i ugryzienie może spowodować krwawiące rany, ale zwierzę rzadko gryzie bez powodu. Samiec jest terytorialny. Nigdy nie trzymaj dwóch samców razem, bo poważnie ze sobą walczą. Samca można trzymać z jedną lub kilkoma samicami, ale obserwuj, czy nie dochodzi do nękania, i w razie potrzeby rozdziel zwierzęta. Podczas kopulacji samiec przytrzymuje samicę pyskiem, co może powodować zadrapania i utratę ogona, który odrasta.

Niektóre zwierzęta pozostają płochliwe i łatwo stresują się zakłóceniami oraz podnoszeniem. Trzymaj się stałych rutyn i nie bierz zwierząt do ręki częściej, niż to konieczne. Myj ręce po kontakcie ze zwierzętami i terrarium, bo gady mogą przenosić *Salmonella*. W terrarium na zewnątrz zwierzęta są płochliwe i jest to normalne.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec jest większy i cięższy, ma szerszą głowę, mocniejsze szczęki oraz większe i wyraźniejsze niebieskie plamy na bokach. Dorosłe samce mają wyraźne zgrubienia hemipenisów przy kloace i większe pory udowe; samica również ma pory udowe, ale mniejsze. U młodych zwierząt płeć można określić w miarę pewnie dopiero po 8 miesiącach lub później.

Zwierzęta mogą osiągnąć dojrzałość płciową po 1-2 latach, w naturze zwykle po 19-34 miesiącach. Samice często składają pierwsze jaja dopiero po drugiej zimie. Młodych samic nie należy dopuszczać do rozrodu zbyt wcześnie, bo wczesny rozród je wyniszcza.

GODY I KOPULACJA

Gody są związane z zimowaniem. Kilka tygodni po zimowaniu, gdy dni się wydłużają, terrarium jest rano zraszane, a grzanie znów włączone, samiec zaczyna gonić samicę i następują powtarzane kopulacje, zwykle od końca marca do początku maja. Samiec wgryza się w bok lub kark samicy, a samica często ma zadrapania i blizny. Zazwyczaj jest to nieszkodliwe. Jeśli samiec bez przerwy goni samicę, a ona wyraźnie próbuje uciec, należy ją na jakiś czas od niego oddzielić.

Od kopulacji do złożenia jaj mija około 3-6 tygodni. Zapewnij w terrarium spokój i dawaj samicy dużo pokarmu i wapna.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica zakopuje się w wilgotnej ziemi, często w korytarzu o długości około 30 cm, i składa jaja nocą pod kamieniami lub korą albo w zamkniętym pojemniku z ziemią. Zniesienie liczy zwykle 5-24 jaja, a duże, stare samice mogą złożyć 26-30. Młode samice składają mniej jaj. W naturze samica składa zwykle jedno zniesienie w roku. W niewoli składa zwykle dwa zniesienia w odstępie 4-6 tygodni, a pojedyncze samice trzy lub więcej. Więcej niż dwa zniesienia wyniszczają samicę. Samiec często pozostaje w pobliżu, gdy samica składa jaja.

Samica przed złożeniem jaj kopie próbne dołki i je mniej. Utrzymuj ziemię wilgotną i nadającą się do kopania przez cały sezon. Jeśli kopie ponad tydzień, nie składając jaj, i traci na wadze przy biodrach i nasadzie ogona, jest to oznaka problemów ze złożeniem jaj i musi trafić do weterynarza.

INKUBACJA

Jaja często są ze sobą zlepione i nie należy ich rozdzielać na siłę. Ułóż je do połowy zagłębione w wilgotnym wermikulicie lub perlicie (zmieszanym 1:1 wagowo z wodą) w zamkniętym pojemniku z kilkoma małymi otworami wentylacyjnymi. Pozostaw je w spokoju przez całą inkubację. Jaja mają być wilgotne, ale nie mokre, i rosną do ponad dwukrotnej wielkości,

ponieważ wchłaniają wodę.

Temperatura inkubacji wynosi 26-30 °C, najlepiej z lekkim spadkiem w nocy. Wyklucie następuje po 75-100 dniach. Nieco niższa temperatura wydłuża inkubację i uważa się, że daje silniejsze młode. Gdy młode rozetnie skorupkę i wysunie głowę, często odpoczywa w jaju przez dobę, wchłaniając woreczek żółtkowy. Pozwól młodym wyjść we własnym tempie.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode mają 4-5 cm bez ogona i 8-9 cm łącznie. Są szare do oliwkowobrązowych, z jasnymi plamami, i zaczynają jeść dopiero po kilku dniach. Trzymaj je jak dorosłe, ale w mniejszych terrariach z kryjówkami, wilgotnym kątem, UVB i grzaniem.

Młode z tego samego zniesienia można trzymać razem przez pierwszy rok, ale trzeba je rozdzielić, gdy stają się terytorialne. Karm codziennie małymi świerszczami, nimfami karaczanów i innymi małymi owadami oprószonymi wapnem. Rosną szybko i po około pół roku stają się zielone i niebieskie. Pełne rozmiary dorosłego osobnika osiągają po co najmniej dwóch latach.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika z błędów w hodowli: zbyt mało UVB, zbyt mało wapnia, zbyt niska temperatura i zbyt mało ruchu.

- Metaboliczna choroba kości przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Występuje zwłaszcza u młodych, także u młodych po rodzicach, którzy nie dostawali dość UVB lub D3. Typowe objawy to podwinięte przednie łapy, słabe kończyny i miękkie szczęki.
- Łzawiące oczy, które mogą wynikać z niedoboru witaminy A.
- Przegrzanie w terrariach zewnętrznych bez cienia. Zwierzęta muszą zawsze mieć możliwość schronienia się w chłodnym miejscu.
- Stres i zakłócenia. Przestraszone zwierzęta mogą wpadać na szybę i uszkadzać pysk.
- Pasożyty i roztocza u nowych zwierząt. Poddaj je kwarantannie i zleć badanie kału.
- Problemy ze złożeniem jaj, jeśli brakuje odpowiedniego miejsca do złożenia, ziemia jest zbyt sucha lub samicy brakuje wapnia. To stan zagrażający życiu i wymaga weterynarza.
- Utrata masy ciała i odmrożenia podczas zimowania, jeśli temperatura jest niewłaściwa lub zwierzę było osłabione. Przerwij zimowanie, jeśli zwierzę traci na wadze.
- Rany od ugryzień po kopulacji i walkach oraz utrata ogona. Ogon odrasta, ale jest krótszy i często ciemniejszy.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, pełną nasadę ogona i gładką skórę oraz jest aktywne i ciekawskie. Regularnie waż zwierzęta. Gady ukrywają choroby, więc zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je, oddycha z otwartym pyskiem lub wydaje się apatyczne.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.